

¹ Frits Bolkestein, *De intellectuele verleiding. Gevaarlijke ideeën in de politiek* (Amsterdam 2011), p. 205.

² John Gray, *Berlin* (Londen 1995), p. 22.

³ Berlin heeft dit idee uitgewerkt in zijn beroemde oratie uit 1958, 'Two Concepts of Liberty', die is opgenomen in *Four Essays on Liberty* (Londen 1969, en vele malen herdrukt). Bij uitgeverij Boom verscheen in 1996 de vertaling 'Twee opvattingen over vrijheid', die in 2010 herdrukt is.

⁴ De belangrijkste bundels zijn *Russian Thinkers* (1978), *Concepts and Categories* (1978), *Against the Current* (1979), *Personal Impressions* (1980), *The Crooked Timber of Humanity* (1990), *The Sense of Reality* (1996), *The Power of Ideas* (2000) en *The Soviet Mind* (2004). In 1997 publiceerde Hardy tevens de anthologie *The Proper Study of Mankind*, waarin de belangrijkste essays uit de eerdere bundels zijn opgenomen. Dit boek is nog altijd in druk. Op basis van lezingenreeksen en/of manuscripten bezorgde Hardy tevens de boeken *The Magus of the North: J.G. Hamann and the Origins of Modern Irrationalism* (1993), *The Roots of Romanticism* (1999) en *Political Ideas in the Romantic Age: Their Rise and Influence on Modern Thought* (2006).

⁵ Naast het in noot 2 genoemde boek van John Gray verscheen tijdens zijn leven onder meer nog Claude J. Galipeau, *Isaiah Berlin's Liberalism* (Oxford 1994) en Ramin Jahanbegloo, *Conversations with Isaiah Berlin* (Londen 1992) – dit boeklange interview is nog altijd in druk en vormt een uitstekende inleiding in het denken van Berlin. Ook verscheen György Dalos, *Der Gast der Zukunft: Anna Achmattowa und Sir Isaiah Berlin* (Hamburg 1996, vertaald uit het Hongaars en in 1998 in het Engels vertaald als *The Guest from the Future*), dat gewijd was aan de avond die Berlin had doorgebracht bij de Russische dichteres, volgens Berlin zelf 'an inflated and totally superfluous piece of writing'. Ter gelegenheid van zijn zeventigste en tachtigste verjaardag verschenen twee *Festschriften*: Alan Ryan (red.), *The Idea of Freedom: Essays in Honour of Sir Isaiah Berlin* (Oxford 1979) en Edna & Avishai Margalit (red.), *Isaiah Berlin* (Londen 1991). Na Berlins dood is de stroom publicaties enorm toegenomen. Belangrijk zijn vooral de biografie van Michael Ignatieff, *Isaiah Berlin: A Life* (Londen 1999) en George Crowder, *Isaiah Berlin: Liberty and Pluralism* (Cambridge 2004).

⁶ David Caute: *Isaac and Isaiah: The Covert Punishment of a Cold War Heretic* (New Haven 2013).